

законодавства у цьому напрямку забезпечило б повноцінну реалізацію жінкою свого водночас і конституційно закріпленого права.

Список використаних джерел:

1. Круглий стіл. Гендерну рівність у сфері праці – під профспілковий контроль! [Опубліковано: 23 травня 2017]. URL: <http://www.fpsu.org.ua/napryamki-diyalnosti/80-gumanitarna-robota-genderni-pitannya/12320-kruglij-stil-gendernu-rivnist-usferi-pratsi-pid-profspilkovij-kontrol>

2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. Кодекс законів про працю України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

4. Про схвалення Концепції Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 р. № 229-р. *Офіційний вісник України*. 2017. № 31. Ст. 951.

5. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/51659827>

6. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 р. № 2866-IV. *Офіційний вісник України*. 2005. № 40. Ст. 2536.

Заболотня Ю.В.

студентка,

Київський національний університет

імені Тараса Шевченка

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ГРОМАДЯН, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТА НЕДОЛІКИ

Чорнобильська катастрофа створила на значній території України небезпечну для здоров'я людей і навколишнього середовища радіаційну обстановку. З метою зменшення дії радіаційного опромінення на здоров'я людини та на екологічні системи законодавство закріплює та гарантує забезпечення режиму використання та охорони вказаних територій. Катастрофа на Чорнобильській АЕС призвела до унікальної багатоаспектної екологічної катастрофи, що за своїм масштабом

визначена як планетарна. Винятковість її виявилась спричинених численних та багатомірних негативних соціальних явищах. Виник великий комплекс екологічних, медичних, інформаційних, соціальних, наукових, правових, управлінських, економічних, виробничо-технічних, а також і повсякденних побутово-практичних проблем, що сформували її еколого-соціальний феномен, який дістав в офіційному, науковому, мовному вжитку назву наслідків Чорнобильської катастрофи.

Масштабні екологічні зрушення навколо аварійної станції поставили проблему відповідного переформування життєдіяльності людей. Цій проблемі були підпорядковані зміни соціальної політики та управління: запроваджені нові норми, форми діяльності, скорочені традиційні виробництва тощо. У мешканців уражених територій виникла необхідність пристосування і до дії радіологічного фактора, і до змін у соціумі: до нових управлінських підходів у регулюванні життєдіяльності регіону, до змінених правових норм, до дефіциту медичної допомоги в умовах ризику захворювання. Великою проблемою для людей стала також необхідність адаптування до особистісних змін у самопочутті та здоров'ї. Зазначене вище потребувало посиленого соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, під яким вчені розуміють сукупність гарантованих та реалізованих державою економічних, соціальних, екологічних та правових заходів, які спрямовані на попередження та пом'якшення негативних наслідків Чорнобильської катастрофи з метою забезпечення нормальної життєдіяльності громадян та відшкодування завданої їм шкоди [1, с. 55].

Надання соціального захисту громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи регулюється соціальним законодавством України, зокрема, Конституцією України, Закону України «Про статус та соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» та інші нормативно-правові акти [2]. Чинне вітчизняне соціальне законодавство виступає основою правового регулювання соціального захисту даної категорії, так як «за допомогою правових засобів (юридичних норм, правовідносин, індивідуальних приписів та ін.) здійснюється результативний, нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, охорони, розвитку у відповідності з вимогами економічного базису та суспільними потребами».

Виходячи зі змісту статті 16 Конституції України, яка зазначає, що обов'язок держави щодо подолання наслідків Чорнобильської

катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу зумовлює надання особливого статусу громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Так, особами, які постраждали внаслідок катастрофи на ЧАЕС є учасники ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС та потерпілі. Для встановлення пільг і компенсацій для осіб, які постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС, визначаються чотири категорії постраждалих. Всі особи, відповідно до встановлених категорій, мають право в залежності від категорії, на різні пільги та компенсації, а саме: безоплатне придбання ліків за рецептами лікарів; безоплатне позачергове зубопротезування (за винятком зубопротезування із дорогоцінних металів та прирівняних по вартості до них); позачергове щорічне надання пільгових санаторно-курортних путівок; переважне право залишення на роботі при реорганізації виробництва; знижка плати за житло в розмірі 50% (для I та II категорій); безкоштовне користування всіма видами міського та міжміського транспорту (крім таксі, в якому менше 9 посадочних місць) (ліквідатори I та II категорій); пільгове встановлення та користування телефоном (для I категорії, для сімей, які мають дитину-інваліда, якщо інвалідність пов'язана з Чорнобильською катастрофою); вступ поза конкурсом до вищих навчальних закладів, професійних навчально-виховних закладів з обов'язковим наданням гуртожитку на час навчання для тих, хто не має житла; позачергове влаштування до закладів соціального захисту населення та ін.

Сьогодні Чорнобильське законодавство із прийнятими змінами та підзаконними актами регулює економічне та соціальне життя на території близько 60 тис. км², на якій у 2293 населених пунктах проживає 2,2 млн громадян. Однак, аналізуючи наукову літературу, вчені приходять до висновку, що на жаль, сучасний стан законодавства, яке регулює соціальний захист інвалідів та громадян, що постраждали від катастрофи на ЧАЕС, характеризується як складний внаслідок його безсистемності, наявності численних підзаконних нормативно-правових актів, які часто всупереч принципу законності в державі, не тільки не відповідають базовим законодавчим актам, але й звужують обсяг та зміст прав постраждалого населення [3, с. 243].

Так, підтвердженням вищезазначеного висновку є ухвалення Рішення Конституційним Судом України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) підпунктів 2–7, 12 та 14 пункту 4 розділу I Закону

України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» від 28 грудня 2014 року № 76–III [4]. У Рішенні КСУ зазначається, що пільги, компенсації і гарантії, встановлені у Законі № 796, є особливою формою відшкодування завданої шкоди таким особам за втрачене здоров'я, моральні і фізичні страждання, обмеження в реалізації своїх здібностей та можливостей забезпечити собі гідний життєвий рівень [5]. На переконання Суду, виконання державою обов'язку щодо збереження генофонду Українського народу потребує, зокрема, належного обсягу державних видатків, зокрема, у сферу охорони здоров'я, соціального забезпечення та їх ефективного використання.

Постає питання щодо недостатності фінансування системи соціальних виплат та компенсацій. Відсутність реєстру осіб, що потребують соціальної допомоги призводить до відсутності розуміння загальної суми коштів, яку потрібно в подальшому закладати в бюджет, що наразі планується залежно від існуючих можливостей держави, що є безумовно актуальною проблемою. Сучасні напрямки скорочення об'єму соціальних гарантій, що визнані неконституційними, можуть трактуватися як невідповідність державної політики України конституційним принципам і нормам міжнародного права. Постійний перегляд Закону, що регулює статус осіб, що мають право на певні пільги, лише призводить до погіршення становища. Щороку не виконуються в повному обсязі норми Державного бюджету щодо фінансового забезпечення пільг та компенсацій. Як наслідок, у зв'язку з невідповідністю розмірів компенсаційних виплат, доплат та допомоги, встановлених відповідно до Основного закону, розмірам, які встановлені постановами Кабінету Міністрів України, продовжує зростати кількість позовів постраждалих громадян до судових органів, які в процесі розгляду задовольняються лише частково.

Серед позитивних аспектів забезпечення прав громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, слід відмітити прийняття Урядом 16 січня 2019 року постанову Кабінету Міністрів України «Про встановлення розміру грошової допомоги для компенсації вартості путівок санаторно-курортним закладам і закладам оздоровлення та відпочинку у 2019 році», якою передбачено грошову допомогу для компенсації вартості путівок через безготівкове перерахування коштів санаторно-курортним закладам, закладам оздоровлення та відпочинку у 2019 році. Прийняттям цього нормативного акту забезпечено виконання

Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» та надано можливість громадянам самостійно вибирати заклади для санаторно-курортного лікування.

Враховуючи все вищенаведене, можна дійти висновку, що існуюча система соціального захисту осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, яка базується на державній соціальній політиці, потребує реформування, що відповідало б меті соціального законодавства та сучасним вимогам. На разі виокремлюється низка проблем щодо реалізації соціального захисту вказаних осіб, тому потрібно модернізувати законодавство, закріпити зв'язок пільг із фактичними потребами особи, знайти шляхи вирішення проблеми фінансування даної категорії населення, враховуючи реальну ситуацію сьогодення в Україні та світі.

Список використаних джерел:

1. Малуґа Л. Ю. Юридична природа соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. 2010 р. № 4(56). К.: Сталь, 2010. С. 51-56.

2. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Закон України від 28.02.1991 року № 796-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12>

3. Малуґа Л. Ю. Соціальний захист інвалідів та постраждалих внаслідок катастрофи на ЧАЕС в Україні: навч. посіб. К.: Алерта, 2016. 326 с.

4. Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України. Закон України від 28 грудня 2014 року № 76-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-19#n29>

5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) підпунктів 2-7, 12 та 14 пункту 4 розділу I Закону України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» від 28 грудня 2014 року № 76-VIII від 17 липня 2018 року № 6-п/2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-18>